

Rados István Munkaszolgalatban

Ez a kép is a munkaszolgalatban készült, rajta van az első férjem is [Rados István]. 1941 tavasza lehet, és szerintem még ez is a csobánkai munkaszolgalat alatt volt. Itt valaki imádkozik, tálesz van rajta, és talán előtte egy lepedőbe csavart tóratekercs. Persze fogalmam sincs róla, hogy pontosan mi történik, de arra emlékszem, hogy Pista mesélte, hogy volt az ő csapatukban egy jó módú, nagyon vallásos fiú. A Szent István körúton voltak sírkövesek a szülei, Eichbaumnak hívták őket. Ő a munkaszolgalatban is nagyon sokat foglalkozott a vallással. Hogy pontosan milyen munkákat végeztek, azt nem tudom, de azt hiszem, ástak, rengeteget ástak, és szerintem csak úgy kellett ásni. És utána betemetni. A lényeg, hogy valami nehéz munkát csináljanak. Ezt mesélte nekem. Nem volt váratlan a munkaszolgalat, már akkor beszéltek róla, már vittek el embereket munkaszolgalatra. S készült rá. Vettünk direkt erre a célra egy priccseknadrágot [bricsesz] meg egy hátizsákot meg egy lemeberdzseket vagy micsodát. Ilyen viharkabátot, amiben bevonuljon. Amikor 1941 tavaszán hazajött, egy viszonylag nyugalmasabb periódus volt. Dolgoztunk mindketten egészen 1943 elejéig, amikor is elvitték, végleg. Akkor először Solymárra, Pomázra került, majd később Erdély felé vitték őket. Végül aztán a Szovjetunióban halt meg, valamikor még 1943-ban, de semmi sem biztos. Annyit tudok, hogy a Szovjetunióból van egy vöröskeresztes értesítésem, onnan tudom, hogy hadifogságban halt meg. A holttestét nem hozták haza sosem. Rengeteg lapot írt, de nem találom őket, fogalmam sincs, hogy hova tehettem, és most arra sem emlékszem, hogy miket írt, szegény. [Érdemes fölfigyelni a képen látható munkaszolgalatosok ruházatára: a honvédelmi minisztérium 1942 márciusában adott ki rendeletet arról, hogy a zsidó munkaszolgalatosoknak a saját polgári ruházatukat kell viselni, és erre sárga karszalagot kell varrni, de sok alakulatnál már 1941 végétől elvették a zsidóktól az egyenruhát. 1942 tavaszáig nem volt általános a sárga karszalag viselése sem, de a parancsnoktól függően sok alakulatnál ezt is bevezették (R. L. Braham: A népiirtás politikája. A holokauszt Magyarországon, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2003, 31. oldal). Szécsi Endréné nyilván nem téved a kép dátumát illetően, hiszen mindössze pár hónappal korábban volt az esküvőjük. Nyilvánvaló tehát, hogy egyes helyeken már 1941 februárjában sem kaptak a zsidó munkaszolgalatosok honvéd egyenruhát, sőt saját polgári ruhájukat kellett viselniük már 1940 legvégén is. -- A szerk.]